

Marek Ziółkowski, Remigiusz Górniak

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

REWITALIZACJA JAKO PODSTAWA ROZWOJU OBSZARÓW PROBLEMOWYCH W MIASTACH

1. Wstęp

Celem artykułu jest ukazanie istoty rewitalizacji obszarów problemowych w miastach na tle możliwości planowania i realizacji kompleksowych programów rewitalizacji. Autorzy przedstawiają własne podejście do problematyki opracowania, wdrażania programu rewitalizacji zdegradowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym i ekonomicznym obszarów miast, a także sposobu zarządzania nim. Artykuł podzielono na trzy główne części: część definiującą i opisującą kategorie obszarów problemowych w miastach, część objaśniającą pojęcie samej rewitalizacji oraz ostatnią część, zawierającą propozycję metod wdrażania i zarządzania kompleksowymi programami rewitalizacji.

2. Obszary problemowe w miastach

W wyniku wieloletnich zaniedbań, niekorzystnych warunków społecznych i gospodarczych najbliższego i dalszego otoczenia funkcjonalnego, przemian strukturalnych i wreszcie niewłaściwie prowadzonej polityki lokalnej wiele obszarów miejskich utraciło swój pierwotny, endogeniczny charakter, związany z pełnieniem określonej funkcji w całości ośrodka miejskiego. Geneza procesu rewitalizacji miast wywodzi się wprost z doświadczeń miast francuskich. W efekcie zachodzących dynamicznie zmian w latach 70. XX w. większość miast, których systemy gospodarcze związane były z monokulturą przemysłową

wą, wyludniło się i straciło możliwości dalszego rozwoju. Budowane na potrzeby pracowników fabryk osiedla opustoszały, sklepy zbankrutowały, miejscowa ludność zaś zaczęła utrzymywać się z oszczędności, rent i emerytur oraz coraz częściej z transferów pieniężnych członków rodziny, którzy wyemigrowali. Sytuacja taka, typowa dla wielu miast francuskich, spowodowała konsternację wśród socjologów i ekonomistów. Okazało się, że miasta i obszary miast pozbawione swojej pierwotnej i podstawowej funkcji gospodarczej przestały się samoczynnie rozwijać, a ich dalszy los wydawał się być przesądzony skalą masowej emigracji i falą narastających problemów demograficznych. Przykład francuski stanowił niewątpliwie podstawę do określenia ram i definicji obszarów wymagających kompleksowych działań rewitalizacyjnych, tzn. działań ukierunkowanych, w dosłownym przełożeniu, na „przywrócenie ich do życia społecznego i gospodarczego”. Zagadnienia te odnoszą się wprost do pojęcia „odnowy miast” – *urban regeneration* (ang.), *renouvellement urbain*, *regeneration urbaine* (fr.). Obejmują problemy zatrudnienia, tworzenia nowych miejsc pracy, lepszych warunków ekonomicznych oraz równoważenia rozwoju miasta [9].

3. Pojęcie rewitalizacji

Rewitalizację można ogólnie określić jako świadomie zapoczątkowany proces zmian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych częściach miast, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców, rozwoju kultury, żywienia gospodarczego i odbudowy więzi społecznych, a także przywrócenia ładu ekologicznego i przestrzennego. Dzieje się to m.in. przez zachęcanie do rozwijania nowych form aktywności gospodarczej, dzięki wzmocnieniu i urozmaiceniu potencjału turystycznego i kulturalnego wyznaczonych obszarów problemowych miast, nadaniu obiektom i terenom zdegradowanym nowych funkcji, oferowaniu infrastruktury do prowadzenia działalności dostosowanej do potrzeb nowych przedsiębiorstw, przy równoczesnej trosce o ochronę stanu środowiska naturalnego i zrównoważonym rozwoju gospodarczo-społecznym. Rewitalizacji nie należy mylić z rewaloryzacją czy też zwykłym remontem. Rewaloryzacja oznacza przywrócenie obiektom i ogólnie tkance technicznej miast utraconej wartości budowlanej (remont), architektonicznej i użytkowej. Rewitalizacja to nie tylko proces inwestycyjny w obrębie zniszczonych zabudowań miejskich, lecz przede wszystkim jest to próba stworzenia mieszkańcom obszarów problemowych nowych, sprzyjających ich rozwojowi społecznemu i gospodarczemu warunków egzystencji. Tak rozumiana rewitalizacja obejmuje swoim zasięgiem działania zarówno remontowe i rewaloryzacyjne w sferze przestrzeni miejskiej, jak i komplementarne względem nich programy społeczne i gospodarcze, dopasowane do potrzeb określonych grup społecznych zamieszkujących obszary zagrożone marginalizacją. Ilustracją takiego rozumienia pojęcia rewitalizacji jest słynne hasło – głoszone przez wielu ekspertów

polskich i zagranicznych – „rewitalizujemy ludzi, nie kamienie”. Kompleksowe podejście do procesu rewitalizacji pozwala na stworzenie szans rozwoju dla rewitalizowanego obszaru.

4. Programy rewitalizacji

Realizacja podstawowego celu procesów rewitalizacji, jakim jest przywrócenie utraconych wartości społecznych, przestrzennych i gospodarczych w wyznaczonych obszarach miast, odbywa się przez wdrożenie wielu instrumentów strategicznych i operacyjnych, w ramach kompleksowych programów odnowy, zwanych programami rewitalizacji. Rewitalizacja stała się w ostatnich latach niezwykle istotnym zagadnieniem jako jedna z najbardziej udanych form aktywnego zarządzania przekształceniami obszarów problemowych w miastach. W ostatnich dziesięcioleciach XX w. sukces programów rewitalizacji, wpływających na pozytywne przekształcenia dzielnic miejskich, nastąpił zarówno w krajach Unii Europejskiej, jak i w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Niemieckie strefy sanacji i modernizacji *Sanierungsgebiet*, angielskie *revitalization areas* i *conservatoins areas*, francuskie *Operations programmees d'Amelioration de l'Habitat (OPAH)* znalazły się w arsenale instrumentów urbanistyki operacyjnej już od połowy lat 70. XX w. Również w innych krajach, jak np. w: Danii, Austrii i Holandii, podobne mechanizmy są stosowane z powodzeniem od kilkudziesięciu lat.

Konieczność uruchomienia programów rewitalizacji stała się coraz bardziej paląca również w Polsce. Problem rewitalizacji obszarów miejskich jest ogólnie znany w naszym kraju, jednak nie został on dotychczas dogłębnie zbadany i kompleksowo rozwiązany. W latach 90. XX w. kilkanaście polskich gmin podjęło działania interwencyjne w wybranych miejskich obszarach problemowych, zagrożonych zarówno dekapitalizacją fizycznej tkanki zabudowy, jak i wykluczeniem społecznym mieszkańców. Lublin, Głogów, Toruń, Sopot, Bielsko-Biała i Zielona Góra to miasta, które podjęły się odnowy obszarów staromiejskich. Sukcesem zwieńczona została inicjatywa rewitalizacji starej zabudowy przy ul. Ząbkowskiej w warszawskiej dzielnicy Praga-Północ. Pojawiły się także interesujące projekty w Łodzi, gdzie rewitalizacja rozpoczęła się w przemysłowym osiedlu mieszkaniowym Księży Młyn oraz na byłej posesji przemysłowej Izraela Poznańskiego. Niestety, w skali kraju wydźwięk rewitalizacji był raczej skromny, a w większości miast koncentrowała się ona na technicznej renowacji budynków, nie zaś na problemach społecznych i gospodarczych dotyczących wspólnoty miasta. Pod koniec lat 90. XX w. dzięki współpracy z partnerami francuskimi, prace nad kompleksowym programem rewitalizacji rozpoczęło miasto Żyrardów. Dzięki zdobytym doświadczeniom, przeprowadzeniu wielu spotkań roboczych i konferencji naukowych władzom miasta, wspólnie z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, udało się stworzyć solidny program rewitalizacji przemysłowych obszarów miasta.

Rok 2004 jest przełomowym punktem w historii rewitalizacji polskich miast. W związku z akcesją Polski do Unii Europejskiej pierwszy raz w historii pojawiła się możliwość finansowania kompleksowych programów odnowy miast dzięki wsparciu z funduszy strukturalnych UE. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie przyjęcia uzupełnienia Zintegrowanego programu operacyjnego rozwoju regionalnego [6] miasta, które chcą uzyskać wsparcie Unii Europejskiej w ramach działań rewitalizacyjnych, muszą przygotować kilkuletni Lokalny program rewitalizacji. Programy te w pierwszym okresie programowania UE stanowiły, w przeważającej mierze, instrument pozyskania dodatkowych środków na realizację inwestycji miejskich.

Miasta zainteresowane stworzeniem programów rewitalizacji bardziej umotywowane były możliwością osiągnięcia wymiernego efektu w postaci modernizacji dróg i wymiany kanalizacji w obszarze rewitalizacji niż kompleksowym rozwiązaniem problemów społecznych i gospodarczych. Na uwagę zasługują programy opracowane w takich miastach, jak Włocławek, Olkusz, Jaworzno i Kielce. Rewitalizacja terenów dawnych fabryk fajansu i obszarów staromiejskich we Włocławku stanowi przykład wykorzystania najlepszych doświadczeń międzynarodowych. Zastosowane instrumenty operacyjne, ukierunkowane na przywrócenie dawnych i utraconych walorów obszaru przemysłowego fabryki fajansu, łączą w sobie działania odnowy technicznej tkanki zabudowy oraz współpracę środowisk lokalnych (w tym władz miasta, organizacji społecznych i pozarządowych, samorządu gospodarczego, mieszkańców) przy opracowaniu docelowych funkcji i możliwości zagospodarowania przestrzeni miejskich. Polska, wkraczając na drogę rewitalizacji, napotyka szereg poważnych trudności wynikających przede wszystkim z:

- 1) braku jasno sformułowanej polityki w zakresie rewitalizacji na poziomach krajowym, wojewódzkim i miejskim¹,
- 2) braku doświadczeń polskich miast, wynikającego z historycznych i politycznych uwarunkowań, które mocno ograniczały wdrożenie programów rewitalizacji – w rezultacie brakuje zbioru wiedzy z zakresu teorii i praktyki rewitalizacji obszarów miejskich,
- 3) dominacji podejścia polegającego na koncentracji wysiłków miast na fizycznych aspektach infrastruktury kosztem aspektów gospodarczych, społecznych i środowiskowych,
- 4) braku postrzegania rewitalizacji jako całościowej wizji i zintegrowanej strategii rozwoju miasta – dominuje myślenie krótkoterminowe, i traktowania rewitalizacji jako procesu na niewielką skalę, koniecznego do pozyskania środków finansowych na konkretne inwestycje komunalne,
- 5) braku środków finansowych na rewitalizację z budżetu centralnego i budżetów lokalnych – dostępne środki są niewspółmierne do skali problemów i potrzeb polskich miast, brakuje również wykorzystania środków sektora prywatnego w procesie rewitalizacji,

¹ W chwili obecnej nie planuje się stworzenia ustawy o rewitalizacji. Jedynymi dokumentami regulującymi proces rewitalizacji w Polsce są programy UE dla Polski na lata 2004-2006 i 2007-2013.

6) identyfikacji rewitalizacji jako procesu będącego domeną wyłącznie władz samorządowych – w większości miast programujących rewitalizację brakuje partycypacji społecznej i wykorzystania potencjału mieszkańców i sektora pozarządowego,

7) krótkoterminowości podejścia do procesu rewitalizacji – programowanie rewitalizacji w polskich miastach podporządkowane jest cyklowi kadencyjnemu w samorządzie terytorialnym (tzw. programowanie kadencyjne – 4-letnie),

8) braku koordynacji pomiędzy instytucjami i organizacjami, które powinny współuczestniczyć w złożonych programach rewitalizacyjnych,

9) braku struktur i wykwalifikowanych kadr w jednostkach samorządowych, dysponujących odpowiednią wiedzą i instrumentarium dla rewitalizacji,

10) braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w większości miast, co uniemożliwia długookresowe planowanie inwestycji komunalnych.

Warunkiem powodzenia programów rewitalizacji w Polsce jest nie tylko znalezienie źródeł finansowania i usprawnienie legislacji, lecz przede wszystkim uruchomienie mechanizmów partycypacji społecznej, rozumianej jako długoletnia współpraca wszystkich środowisk miejskich, które mogą uczestniczyć w procesie rewitalizacji. Ogólnie warunki powodzenia rewitalizacji w Polsce możemy pogrupować następująco [8, s. 262]:

1) wdrożenie mechanizmów motywacyjnych dla dobrowolnego przystępowania inwestorów do robót budowlanych i remontowych na obszarach objętych programem rewitalizacji (finansowanie publiczno-prywatne);

2) uruchomienie procesu partycypacji społecznej², zawierającej w sobie współpracę lokalnej społeczności („ludności”), władz samorządowych („decydentów”) oraz animatorów i doradców („specjalistów”). Decydenci przygotowują warunki prawne i struktury organizacyjne dla rewitalizacji, umożliwiające organizację programów i szerokie informowanie ludności. Specjaliści, czyli urbaniści, architekci, socjologowie i ekonomiści zajmują zasadniczo neutralną pozycję arbitrów w stosunku zarówno do obywateli, jak i decydentów. Określenie trzeciej grupy partnerów – ludności – jest nieco trudniejsze. Jeśli na przykład modernizacja konkretnej dzielnicy dotyczy kilkunastu tysięcy mieszkańców, to nigdy nie uczestniczą wszyscy w dyskusjach i decyzjach. Czynią to jedynie ich delegacje³. Już w końcu lat 60. Sherry R. Arnstein w artykule *A Ladder of Citizen Participation* [1, s. 177-285] definiuje w przejrzysty sposób skalę partycypacji obywateli w procesie rewitalizacji;

² Wnioski z konferencji *Environnement, Participation et Qualite de la Vie*; Conseil de l'Europe, która odbyła się w Strasburgu w 1977 r.

³ Znaczenie partycypacji społeczeństwa w rozwoju kraju jest wyraźnie podkreślane w wytycznych na drugie dziesięciolecie ONZ (rezolucja 2626/XXV/ Zgromadzenia Ogólnego z 24 października 1970 r.). Rada Ekonomiczna i Społeczna ONZ w rezolucji 1746/LIV/ z 16 maja 1973 r. formułuje następujące wnioski: „przyjęte będą wszystkie stosowne środki na wszystkich poziomach, aby całe społeczeństwo, nie wyłączając ludzi pracujących, uczestniczyło bardziej aktywnie w przygotowaniu i realizacji polityki i programów rozwoju ekonomicznego i społecznego, realizacji przekształceń społecznych i ekonomicznych niezbędnych dla osiągnięcia postępu społecznego, biorąc pod uwagę doświadczenie zdobyte w tym zakresie przez inne rządy i kraje”. Tekst ONZ [5, s. 1].

3) utworzenie centrum operacyjnego dla koordynacji zarządzania procesem rewitalizacji;

4) wykreowanie nowego zawodu – animatora rewitalizacji.

Zaprogramowane i kontrolowane przypadki partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji nie są w Polsce na tyle liczne, by można było wyciągnąć z nich wnioski praktyczne. Ze względu na brak materiałów porównawczych, a także brak dostatecznej liczby analiz, partycypacja pozostanie długo jeszcze w stadium eksperymentalnym. Przedwczesne byłoby więc proponowanie skutecznej recepty na jej wprowadzenie w procesie rewitalizacji miast. Prawdą natomiast jest, że partycypacja przy wdrażaniu programów rewitalizacji wiąże zawsze określone kategorie partnerów i zakłada funkcjonowanie pewnego modelu współpracy, który umożliwia z jednej strony identyfikację podstawowych problemów i potrzeb, z drugiej – proponuje mechanizm pozwalający na ich eliminację w drodze wdrażania programu rewitalizacji. Jednym z dwóch głównych aspektów rewitalizacji na poziomie operacyjnym jest tworzenie w praktyce instrumentów i sposobów pobudzania aktywności rynkowej różnych inwestorów, organizacji, instytucji i mieszkańców. W proces wdrażania i aktualizacji programów rewitalizacji włączone powinny być zatem władze miasta, miejskie jednostki organizacyjne, projektodawcy wpisani do programu oraz lokalna społeczność miasta i obszarów rewitalizowanych.

Ze względu na kompleksowy charakter projektów rewitalizacyjnych oraz konieczność wykreowania formuły partycypacji społecznej, tj. współpracy władz miasta oraz lokalnych partnerów, wskazane wydaje się być wypracowanie zasad i reguł postępowania przy wdrażaniu konkretnych projektów realizacyjnych. Proces uspołeczniania rewitalizacji polega na nieustannej wymianie informacji między poszczególnymi aktorami, na którą składają się m.in.:

1) sesje informacyjne, w trakcie których eksperci prezentują mieszkańcom danego obszaru możliwości pozyskania finansowania na realizowane przez nich projekty; osobne sesje mogą być przeznaczone dla przedstawicieli organizacji społecznych, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych, przedsiębiorców;

2) sesje konsultacyjne, na których władze samorządowe prezentują przygotowane projekty i konsultują je z oczekiwaniami przedstawicieli lokalnej społeczności;

3) warsztaty, w trakcie których opracowywane są wnioski projektowe pod konkretne przedsięwzięcia;

4) pomoc świadczona organizacjom nie działającym dla zysku przez osobę pełniącą w mieście funkcje pełnomocnika ds. rewitalizacji oraz zespół sektorowych koordynatorów ds. rewitalizacji w obszarach infrastruktury, gospodarki i sfery społecznej;

5) cykliczne sondaże i badania społeczne, w trakcie których pozyskiwana jest wiedza na temat priorytetowych w danym momencie typów działań w obszarze rewitalizacji.

Tabela 1. Proponowane działania i zadania przy opracowaniu i wdrażaniu programu rewitalizacji.

Etap przygotowania i realizacji programu rewitalizacji	Propozycje działań wobec przedstawicieli partnerów społecznych:	Rola władz miasta (burmistrz/prezydent miasta, Rada Miejska)	Zadania urzędników samorządowych	
			odpowiedzialni za komunikację	pozostali urzędnicy
Etap 1. Diagnozowanie i ocena sytuacji społeczno-gospodarczej miasta. Identyfikowanie problemów. Udoskonalanie wyników przeprowadzonych analiz i ocen	- dostęp do informacji diagnostycznych o stanie miasta w formie pisemnych raportów i danych prezentowanych na stronie www, - udział w warsztatach diagnostycznych, - udział w zebraniach, - wyrażanie opinii przez ankietę	burmistrz/prezydent miasta - wyznaczenie komórek i osób odpowiedzialnych za komunikację społeczną i działania PR, - wyznaczenie celów w zakresie komunikacji społecznej i działań PR, - ustalenie zakresu, form i harmonogramu działań komunikacji społecznej i działań PR, - przygotowywanie projektów uchwał o zakresie i trybie opracowania programu, - przyjmowanie raportów, - przyjmowanie i weryfikowanie projektów programu Rada Miejska - podjęcie uchwały w sprawach zakresu, trybu i terminów opracowywania programu rewitalizacji, - akceptowanie raportów, - akceptowanie programu rewitalizacji	- prowadzenie bazy danych o partnerach społecznych i realizowanych z ich udziałem działaniach, - utrzymywanie i aktualizowanie strony www, - utrzymywanie kontaktu z mieszkańcami, - przygotowywanie harmonogramów bieżących działań w zakresie komunikacji, - realizacja działań zgodnie z harmonogramem, - zapewnianie warunków technicznych i lokalowych dla spotkań, - opracowywanie wyników spotkań i konsultacji, - przygotowywanie materiałów dla mediów, - przygotowywanie i udostępnianie prezentacji multimedialnych, - organizowanie wizyt studyjnych, - inicjowanie wspólnych przedsięwzięć pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi, - organizowanie konkursów dla realizacji programów społecznych zgodnych z programem rewitalizacji	- współpraca przy opracowywaniu harmonogramów bieżących działań w zakresie komunikacji, - współpraca merytoryczna przy realizacji bieżących działań w zakresie komunikacji zgodnie z zakresem swojej odpowiedzialności, - przygotowywanie informacji i artykułów specjalistycznych oraz prezentacji multimedialnych - zgodnie z zakresem swojej odpowiedzialności
Etap 2. Planowanie celów, rezultatów i działań programu rewitalizacji. Opracowanie, udostępnianie i aktualizowanie programu rewitalizacji	- dostęp do informacji o planach i koncepcjach władz miasta, - udział w konsultowaniu i opiniowaniu projektów przygotowywanych przez władze miasta prezentowanych na stronie www, - udział w warsztatach planistycznych			
Etap 3. Przygotowanie projektów i zadań do realizacji. Aplikacje o zewnętrzne źródła finansowania	udział w pracach zespołów projektowych i zadaniowych			
Etap 4. Realizacja projektów i zadań. Zrealizowane zadania i osiągnięte wskaźniki	udział w realizacji projektów i zadań			
Etap 5. Monitorowanie realizacji programu rewitalizacji. Baza danych zawierająca raporty z danymi o osiągniętych wskaźnikach. Wnioski i rekomendacje do dalszych działań	- dostęp na stronie www do raportów i wniosków z możliwością zgłoszenia swoich ocen i opinii, - publikacje w mediach, - biuletyny, - spotkania z mieszkańcami			

Źródło: opracowanie własne.

Całość procesu rewitalizacji, począwszy od etapu diagnozowania stanu poszczególnych obszarów miasta, poprzez planowanie celów, rezultatów, działań, przygotowanie i realizację konkretnych projektów, a skończywszy na monitorowaniu wdrażania i postępów, składa się na nieustanną współpracę władz miasta, mieszkańców, organizacji społecznych, samorządu gospodarczego i niezależnych, zewnętrznych specjalistów. Efektem tak zaprogramowanego procesu rewitalizacji może być uruchomienie długoletniej współpracy wszystkich głównych „aktorów życia” na poziomie lokalnym, której skutkiem będzie stopniowe „przywracanie życia” obszarom problemowym w mieście. W tabeli 1 przedstawiono potencjalny podział ról w procesie programowania i wdrażania rewitalizacji w miastach. Proces rewitalizacji wynikający z krytycznej analizy funkcjonowania danego obszaru miasta uzupełniony jest o partycypację wszystkich uczestników rewitalizacji. Mianowicie każdy z nich ma przydzielone określone, nie nakładające się na siebie kompetencje, od których wypełnienia uzależnione jest powodzenie realizacji programu.

5. Podsumowanie

Kompleksowa rewitalizacja stała się jedną z najbardziej skutecznych form aktywnego zarządzania kompleksowymi przekształceniami obszarów problemowych w miastach. Wskazują na to wieloletnie doświadczenia miast europejskich. W Polsce problem ten jest ogólnie znany, jednak nie został on dotychczas dogłębnie rozpoznany i skutecznie rozwiązany.

W latach 90. XX w. kilkanaście polskich miast podjęło kompleksowe działania interwencyjne w obszarach problemowych, zagrożonych zarówno dekapitalizacją fizyczną substancji materialnej, jak i wykluczeniem społecznym mieszkańców i dekon junkturą gospodarczą. Niestety, w skali kraju rewitalizacja obszarów problemowych w miastach sprowadza się głównie do zagadnień technicznych (renowacja budynków). Nie jest zaś kompleksowym podejściem uwzględniającym również problemy społeczne, gospodarcze, ekologiczne i przestrzenne. W większości miast polskich nie opracowano dotąd wieloletniego programu rewitalizacji, który stanowiłby podstawowy instrument zarządzania kompleksowym przekształcaniem zdegradowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym i ekonomicznym obszarów miast.

Należy sądzić, że akcesja Polski do Unii Europejskiej przyczyni się do coraz większej aktywności władz samorządowych miast w sferze rewitalizacji obszarów problemowych, pojawiła się bowiem realna szansa na współfinansowanie programów rewitalizacyjnych z funduszy strukturalnych.

Literatura

- [1] Arnstein, *A Ladder of Citizen Participation*, „Journal of the American Institute of Planners” 1969, vol. 35, Jul. s. 216-224; przedruk w wydawnictwie UNESCO: *Eco-social Systems and Eco-politics: a Leader on Human and Social Implications of Environmental Management in Developing Countries*, Paris 1997, s. 277-285.
- [2] Brouwer A., Brown R., Heller C., *Rewitalizacja obszarów miejskich, przemysłowych i powojennych – sytuacja w Polsce, podejście UE i doświadczenia innych krajów członkowskich*, [w:] *Wykluczenie. Rewitalizacja. Spójność społeczna*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 2004, s. 264-298.
- [3] Frąckiewicz L., *Wykluczenie. Rewitalizacja. Spójność społeczna*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 2004.
- [4] Kołodziej J., Tertelis M., *Tworzenie i aktualizacja lokalnych programów rewitalizacji – skuteczne planowanie i realizacja procesu*, [w:] *Wdrażanie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w Polsce. Rezultaty Niemiecko-Francuskiego Projektu Doradczego w Ministerstwie Gospodarki i Pracy*, MGiP, Warszawa 2005, s. 309-318.
- [5] *Porticipiaton populaire a l'elaboratin des decisiones concernaut le developpement* ST/ESA/31, Nowy Jork 1973.
- [6] Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 25 sierpnia 2000 r. w sprawie przyjęcia uzupełnienia Zintegrowanego programu operacyjnego rozwoju regionalnego (DzU z 14 września 2004 r. nr 200, poz. 2051).
- [7] Sartorius W., *Wdrażanie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w Polsce. Rezultaty Niemiecko-Francuskiego Projektu Doradczego w Ministerstwie Gospodarki i Pracy*, MGiP, Warszawa 2005.
- [8] Skalski K., *O budowie systemu rewitalizacji dawnych dzielnic miejskich*, Wyd. K.I.N., Kraków 1996.
- [9] Skalski K., *Szanse i zagrożenia programów rewitalizacji*, [w:] *Wykluczenie. Rewitalizacja. Spójność społeczna*, red. L. Frąckiewicz, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 2004.

REWITALIZATION AS THE BASIS OF URBAN PROBLEM AREAS

Summary

The general aim of the paper is presenting the idea of revitalization in relation to the concept of particular revitalization programme. The key aspect of the paper is presenting the author's approach towards the problem – implementing and managing of revitalization programme in degraded areas facing the problem of social and economic exclusion. The paper is divided into three parts. The first – defining and describing categories of problem areas in the cities, the second – explaining the term of revitalization, the last including the proposed methods.

REVITALIZACE JAKO ZÁKLAD ROZVOJE PROBLÉMOVÝCH OBLASTÍ VE MĚSTECH

Anotace

Cílem příspěvku je ukázat na pojetí revitalizace problémových oblastí ve městech s využitím možnosti plánování a realizace komplexních revitalizačních programů. Autor příspěvku prezentuje vlastní přístup k problematice zpracování, zavádění a řízení programu revitalizace degradovaných a sociálním a ekonomickým vyloučením ohrožených městských oblastí. Příspěvek je členěn do tří hlavních částí: části definující a popisující kategorie problémových oblastí ve městech, části vysvětlující pojetí samotné revitalizace a poslední části, která obsahuje návrh metod zavádění a řízení komplexních revitalizačních programů.

REVITALISIERUNG ALS ENTWICKLUNGSGRUNDLAGE DER PROBLEMGEBIETE IN DEN STÄDTEN

Zusammenfassung

Das Referat bezweckt den Begriff der Revitalisierung der Problemgebiete in den Städten anhand der Planung –und Realisierungsmöglichkeiten komplexer Revitalisierungsprogramme zu zeigen. Der Autor des Referates zeigt seine eigene Stellung zur Problematik der Bearbeitung, der Einführung und Programmverwaltung der Revitalisierung degradierter und gefährdeter Stadtgebiete durch ihre gesellschaftliche und ökonomische Ausschließung. Das Referat wurde in drei Hauptteile aufgeteilt: den definierenden und die Kategorie der Problemgebiete in den Städten beschreibenden Teil, den Teil der den Begriff der Revitalisierung erläutert sowie den letzten Teil, der den Vorschlag der Einführungsmethoden enthält sowie das Verwalten komplexer Revitalisierungsprogramme.